

Λ

► Του **ΚΩΣΤΑ ΔΟΥΖΙΝΑ***

έγαμε στο προηγούμενο σημείωμα ότι για πολλούς το μόνο «ιερό και όσιο» που απομένει στην εκκοσμηκευμένη κοινωνία μας είναι το ευρώ, το χρήμα (<http://www.efsyn.gr/arthro/eyro-ta-iera-kai-osia>). Με την πρόσφατη επίσκεψη του πρωθυπουργού στη Μόσχα, ο κτητικός ατομικισμός έδειξε το άλλο του πρόσωπο: κυρίαρχο δίλημμα της πολιτισμικής μας ταυτότητας είναι «Δύση ή Ανατολή». Για κάποιους υπάρχει μια «αυθεντική» ελληνική ταυτότητα, μια ανατολική λεβεντιά, που ποικιλώνυμοι εχθροί την έχουν βάλει στο στόχαστρο. Άλλοι, όπως η κ. Τριανταφύλλου, υποστηρίζουν ότι ο

«Οι Ελληναράδες και οι Ευρώφιλοι αποτελούν δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Είναι αφελείς ή υποκριτικοί θιασώτες της ιδέας του “περιούσιου” λαού και του αιώνιου έθνους, ύψιστου για κάποιους, χείριστου για άλλους»

Ελληνες ή Ευρωπαίοι,

ΑΓΓΕ-ΜΠΕ

λαός μας χαρακτηρίζεται από «αμορφωσιά, εθνικισμό, προσκόλληση στις ρίζες, αντιευρωπαϊσμό, αντιδυτισμό, ψευτοσοφία, αλαζονεία, σύμπλεγμα κατωτερότητας,

μανία καταδιώξεως».

Οι Ελληναράδες και οι Ευρώφιλοι αποτελούν δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Είναι αφελείς ή υποκριτι-

κοί θιασώτες της ιδέας του «περιούσιου» λαού και του αιώνιου έθνους, ύψιστου για κάποιους, χείριστου για άλλους. Στην αντιπαράθεση αυτήν, όσοι επικαλούνται

Κοζάνη ή Λοζάνη;

τον ανώτερο πολιτισμό τους και την επιστημονική κατάρτιση είναι πιο φανατικά και ανιστόρητα θύματα της «άγνοιας και ψευδοσοφίας» που αποδίδουν στους «Ανατολίτες». Γι' αυτούς, η απάντηση στο δίλημμα «Δύση ή Ανατολή» είναι μονότονα η ίδια: «Εσπερία ή θάνατος» - πιο πρόσφατα «Εσπερία και θάνατος». Η άποψη αυτή αποτέλεσε στο παρελθόν την κυρίαρχη ιδεολογία μέρους της ελληνικής κοινωνικής επιστήμης που βλέπει τον ρόλο της σαν χρηματοκιβώτιο και φωτοτυπικό μηχάνημα Δυτικών αποστολών. Είναι η πίστη του κοσμοπολίτη, κάποιου που πάει στο Παρίσι για διακοπές, στο Λονδίνο για ψώνια και θεωρεί τις Βρυξέλλες πρωτεύουσα του κράτους του. «Κοσμοπολιτισμός»: η ταξική συνείδηση του συχνού αεροπορικού ταξιδιώτη business class.

Εθνος και υβριδικές ταυτότητες

Οι κοσμοπολίτες επαίρονται για τις γνώσεις τους, αλλά η ενημέρωσή τους σταμάτησε γύρω στο 1990 μια και δεν φαίνεται να έχουν ακούσει τις έντονες συζητήσεις στις κοινωνικές επιστήμες για την ταυτότητα, την ετερότητα και την μετα-αποικιοκρατική κατάσταση. Και η «Ευρώπη» και η «Ανατολή» αποτελούν «φανταστικές κοινότητες», δημιουργήματα της αποικιοκρατικής περιόδου και της «εκπολιτιστικής αποστολής» του οριενταλισμού. Στον ύστερο καπιταλισμό, η κοινωνική γεωγραφία έχει αλλάξει ριζικά. Οι εθνικές ταυτότητες έχουν γίνει ευκίνητες, εύπλαστες, οι πολιτισμικές και πολιτικές προτεραιότητες προσαρμόστηκαν στις συνθήκες του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού. Η «Δύση» έχει μπολιάσει την «Ανατολή». Τα αμερικανικά Big Macs γίνονται MacSounlaki για τους Έλληνες και MacCurry για τους Ινδούς. Οι πιστωτικές κάρτες και το διαδίκτυο υποσκάπτουν κάθε παραδοσιακή ταυτότητα, οι αξίες του Χόλιγουντ επηρεάζουν την πίστη του πιο ορθόδοξου πατριώτη. Η καθολική μορφή της ανταλλακτικής αξίας ανατρέπει κάθε στέρεο πατριωτικό περιεχόμενο.

Αλλά και η «Ανατολή» αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της «Δύσης» και βρίσκεται στην καρδιά κάθε ευρωπαϊκής μητρόπολης όπως και στην Αθήνα. Οι τζιχαντιστές που χτύπησαν τη Μαδρίτη, το Λονδίνο και το Παρίσι

δεν ήρθαν απ' έξω. Ούτε και οι δικοί μας χρυσαυγίτες. Και οι μεν και οι δε είναι Ευρωπαίοι πολίτες. Είχαν πάει σε ευρωπαϊκά σχολεία, είχαν ακούσει ροκ και χιπ-χοπ, είχαν διδαχτεί τις ιδέες του Διαφωτισμού. Η «σύγκρουση των πολιτισμών» του Χάντινγκτον δεν γίνεται μόνο στη Συρία και τη Λιβύη. Είναι κομμάτι της ευρωπαϊκής καθημερινότητας.

Αλλά και οι θετικές επιρροές της «Ανατολής» βρίσκονται παντού. Η φιλία και η αλληλεγγύη των Νοτίων προωθείται ως ανάχωμα στον μονήρη ατομισμό των Βορείων. Η παραδοσιακή μέριμνα της μεσογειακής οικογένειας προς τα αδύναμα μέλη της εισάγεται ως βήμα προόδου στο Μόναχο και το Μάντσεστερ όταν το κοινωνικό κράτος υποχωρεί, ακολουθώντας την κατηγορική προσταγή της εποχής: «ιδιωτικοποιήστε τα πάντα». Οι ταυτότητες είναι και εδώ και εκεί ανοιχτές, υβριδικές, μείγματα πολλών πολιτισμικών επιρροών. Η ιδέα μιας περιχαρωμένης ταυτότητας σκαντζόχοιρου αποτελεί το ευγενές όνειρο κάποιων και τον εφιάλτη άλλων. Είναι και τα δύο εξίσου λαθεμένα.

Το έθνος ως «φανταστική κοινότητα» δεν αποτελεί συμπαγή ουσία. Οι άνθρωποι δεν είναι μονομερή δημιουργήματα της ιστορίας ή της παράδοσης. Ολοι ανήκουμε σε εθνικές κοινότητες, αλλά βρισκόμαστε και σε συνεχή διάλογο με τις ηθικές, ιδεολογικές και επιστημονικές αξίες του Διαφωτισμού. Δεν είμαστε ούτε Ροβινσώνες Κρούσοι -όπως υποστηρίζουν οι φιλελεύθεροι- ούτε άβουλα ενεργούμενα κοινοτήτων -όπως φαντάζονται οι εθνικιστές. Είμαι Έλληνας ή Αλβανός,

άνδρας ή γυναίκα, αφεντικό ή εργάτης, εργαζόμενος ή άνεργος, αριστερός ή δεξιός, στρέιτ ή γκέι, θρησκευόμενος ή άθεος, Ολυμπιακός ή Παικτής, αυτά και πολλά άλλα. Οι πολύπλοκες εντάξεις δημιουργούν τον μοναδικό εαυτό καθενός που δεν χωράει στον παρωχημένο δυισμό Ευρωπαϊσμός ή Ρωμισούνη. Για κάποιους το έθνος είναι κεντρική ταυτοτική αναφορά, για άλλους το φύλο, η σεξουαλικότητα ή η Ευρώπη. Αλλά οι ταυτότητες δεν είναι στατικές. Το εθνικό και το ευρωπαϊκό, σεβαστές εντάξεις για πολλούς, μπορούν να επαναστασιοδοτηθούν πέρα από τη λογική των «επιούσιων» και κατώτερων λαών, των Ευρωπαίων και των Ανατολιτών.

Η ταυτότητα μοιάζει λοιπόν με σφαίρα. Ο καθένας μας είναι το σημείο όπου διαπλέκονται και συμπυκνώνονται γεγονότα και ιστορίες, άνθρωποι και συναντήσεις, φαντασιώσεις, επιθυμίες και όνειρα, ένα σύμπαν μοναδικών νοημάτων, αξιών και συμβάντων. Ο κόσμος μου διαπερνάται από τους κόσμους κοντινών και μακρινών άλλων, η ταυτότητα χτίζεται με την ετερότητα.

Αριστερά και ευθύνη

Αυτοί που έχουν διαφορετικές προσδοκίες για το μέλλον πρέπει να κοιτάζουν πέρα από τις κοινοτοπίες των εκσυγχρονιστών. Σύμφωνα μ' ένα γνωστό ρητό που έχει αποδοθεί στον Τζορτζ Μπέρναρντ Σο και τον Τσόρτσιλ, η Αμερική είναι το μόνο κράτος που πέρασε από τη βαρβαρότητα στην ντεκαντάνς χωρίς να πατήσει στον πολιτισμό. Ετσι και η Ελλάδα μπορεί να περάσει από τον παραδοσιακό καπιταλισμό στον μεταμοντέρνο δημοκρατικό σοσιαλισμό χωρίς να πατήσει στη νεωτερικότητα. Χρειαζόμαστε μια μεγάλη δημόσια συζήτηση για την ταυτότητά μας που να εγκαταλείπει τα παλιά και σκουριασμένα μοντέλα. Αυτά επιβιώνουν μόνο στα όνειρα των ανατολικών εραστών της Δύσης και όχι στις υβριδικές ταυτότητες των Δυτικών. Μια τέτοια συζήτηση δεν θα οργανωθεί βέβαια από τους «πνευματικούς ταγούς» που επιτήδεια σιωπούν και έχουν μετουσιώσει το προσωπικό συμφέρον σε καθολική αξία.

Πέφτει λοιπόν η ευθύνη στην Αριστερά να βάλει την ηθική και πολιτισμική αναγέννηση του τόπου στο κέντρο της πολιτικής. Η εξαντλητική συζήτηση περί χρέους και μακροοικονομικών είναι αναγκαία. Αλλά η συνεχής και βασανιστική αναφορά σε αριθμούς, η μετατροπή της ζωής μας σε οικονομικό θρίλερ με βδομαδιακά επεισόδια μπορεί να δώσει την εντύπωση ότι είμαστε μόνο υλικά όντα, σώμα χωρίς πνεύμα. Ο άνθρωπος είναι ζώο συμβολικό. Είμαστε άνθρωποι επειδή γεννιόμαστε στη γλώσσα, ζούμε σε νοήματα, αναπνέουμε αξίες. Οι αξίες και οι αρχές της Αριστεράς, το όραμα της δημοκρατίας και της ισότητας πρέπει να αρχίσουν να ακούγονται πιο δυνατά και πειστικά. Μόνο έτσι η διακυβέρνηση θα γίνει κυβέρνηση, η δημοσκοπική αποδοχή ηγεμονία. Εξ ίσου για να μείνουμε στην Ευρώπη πρέπει να την αλλάξουμε, εμείς οι «παραβατικοί και αμαρτωλοί» Έλληνες ως αντιπρόσωποι της ευρωπαϊκής καθολικότητας που την πρόδωσαν οι φιλελεύθεροι και σοσιαλδημοκράτες, αρχικοί θεματοφύλακες της ελευθερίας και της ισότητας.

Στα αγγλικά και στα γαλλικά, η λέξη «ευθύνη» (responsibility) συνδέεται ετυμολογικά με την «απάντηση» (response). Είσαι υπεύθυνος όταν απαντάς σε ένα (ηθικό) αίτημα. Το αίτημα μπορεί να έρχεται από την εξουσία και την κοινότητα της ορθοδοξίας ή από τον Άλλο. Όταν η ευθύνη καταφάσκει στις εντολές και απαιτήσεις της εξουσίας δεν είναι ηθική. Ευθύνη είναι το να πεις «ναι» στο αίτημα του φτωχού, του άνεργου, του αποκλεισμένου. Τότε καταλαβαίνεις ότι το δίλημμα δεν είναι μεταξύ Ανατολής και Δύσης αλλά μεταξύ αυτών που πιστεύουν σε αξίες και εδώ και εκεί, και των άλλων για τους οποίους το ευρώ είναι τα ιερά και όσια.

* Καθηγητής της Νομικής, αντιπρύτανης και διευθυντής του Ινστιτούτου Ανθρωπιστικών Ερευνών στο Κολλέγιο Μπρίκμπεκ του Πανεπιστημίου του Λονδίνου

«Οι τζιχαντιστές που χτύπησαν τη Μαδρίτη, το Λονδίνο και το Παρίσι δεν ήρθαν απ' έξω. Ούτε και οι δικοί μας χρυσαυγίτες. Και οι μεν και οι δε είναι Ευρωπαίοι πολίτες. Είχαν πάει σε ευρωπαϊκά σχολεία, είχαν ακούσει ροκ και χιπ-χοπ, είχαν διδαχτεί τις ιδέες του Διαφωτισμού»

«Και η «Ευρώπη» και η «Ανατολή» αποτελούν «φανταστικές κοινότητες», δημιουργήματα της αποικιοκρατικής περιόδου και της «εκπολιτιστικής αποστολής» του οριενταλισμού. Στον ύστερο καπιταλισμό, η κοινωνική γεωγραφία έχει αλλάξει ριζικά»